

Jasna Omejec

Hrvatski sabor primjereno je mjesto za izbor ustavnih sudaca, ali sadašnji način njihova kandidiranja i izbora nije održiv

Priče o ukidanju presude Glavašu su naklapanja

Ustavni sud, kojem je već dvije godine na čelu Jasna Omejec, profesorica upravnog prava, posljednjih je dana ponovno u žarištu jer se nagađa da bi presuda Branimiru Glavašu, ako bude potvrđena na Vrhovnom sudu, mogla pasti na Ustavnom sudu. Omejec, koja je još od 1999. godine sutkinja Ustavnog suda, predlaže i neke ustavne promjene na koje su političari zaboravili.

• U odluci o ukidanju presude kojom je pulski diler osuđen na devet godina zatvora potkrala se pogreška – piše da je riječ o dugotrajnom zatvoru – koja upućuje na to da je to vijeće Ustavnog suda postupilo po metodi copy-paste lanjske odluke kojom su ukinute presude ubojicama iz Slavenskog Broda. Smiju li se tako – prepisivanjem – donositi važne odluke Ustavnog suda koje će jako utjecati na rad sudova?

– Nema govora o prepisivanju. Europski sud često ističe da nije formalno obavezan slijediti svoje prethodne presude, ali je u interesu pravne sigurnosti, predvidljivosti i jednakosti pred zakonom da ne odstupa, bez dobrog razloga, od prethodno ustanovljene prakse. Isto vrijedi i za Ustavni sud. Dopuštam da je u toj odluci došlo do pogreške u pisanju, što se događa svim sudovima na svijetu. Zato i postoji institut njihova ispravljanja.

• Presuda pulskom dileru ukinuta je samo zato što je jedan sudac sudjelovao u odluci o pritvoru i onda i u donošenju presude. Međutim, Europski sud u svojim odlukama izrijekom navodi da samo to ne može biti razlog da bi u sumnju došla nepristranost suda.

– To je nepotpuno pozivanje na praksu Europskog suda. Objektivna (ne)pristranost suca uvijek ovisi o osobitim okolnostima svakog konkretnog slučaja.

• No, iz pulskog slučaja proizlazi da, ako tom istom vijeću, u kojem je većina sudaca bila bliska HDZ-u, dode slučaj Glavaš, može se očekivati da će i ta presuda biti ukinuta, kao što se to ovih dana najavljuje u medijima.

– Dopustite mi da sad budem i malo ljutita jer je riječ o običnim medijskim "naklapanjima". A vaše tvrdnje o subjektivnim sklonostima ustavnih sudaca smatram proizvoljnim i neodgovornim. No, nemojte sad to odmah protumačiti kao da vam odričem slobodu da ih iznosite. Ja samo kažem: vrijednosne prosudbe uvijek se moraju temeljiti na činjenicama dostatnim za konstituiranje "poštenog komentara", kao što je rekao Europski sud u presudi Dyuldin i Kislov protiv Rusije. Treba paziti na taj standard.

• Oči cijele Hrvatske lani su bile uprte u Ustavni sud, nadali su se da će biti ukinut harač, porez koji je duboko nepravedan. Razočarali ste građane. Biste li bili voljeli da je bilo drugačije?

– Osobno, najviše bih voljela da smo bogata i gospodarski zdrava zemlja sretnih ljudi u kojoj se na uvođenje izvanrednih poreza i ne pomišlja. No, pitanja ljudske sreće ne rješava Ustavni sud, pa se ni njegovo djelovanje ne može procjenjivati u kategorijama "subjektivne volje", "razočaranosti" ili "nepravednosti". Ta se pitanja i kategorije vežu uz politiku, a ne uz ustavno sudstvo. Kratko bih rekla: drugačija odluka značila bi da je Ustavni sud zaboravio svoju ustavnu zadaću i upustio se u ocjenu svrsishodnosti političko-gospodarskih aktivnosti.

• Jasno je da Ustavni sud ne može utjecati na ekonomsku ili poreznu politiku Vlade, ali ovdje je riječ o porezu koji, primjerice, jednako zahvaća onoga tko ima petero djece i onoga tko izdržava samo sebe.

– Upućujem na obrazloženje odluke Ustavnog suda. Treba ga pažljivo pročitati.

• Ipak, nije li bilo pravo vrijeme – upra-

Predsjednica Ustavnog suda o promjeni načina u izboru ustavnih sudaca, predmetima koji godinama čekaju odluku, pogreškama u presudama, neukidanju kriznog poreza, transparentnosti rada i proširenju ovlasti Ustavnog suda...

razgovarala **Silvana Perica** snimio **Patrik Macek/Pixsell**

vo se donosio novi proračun – da se Vladi pošalje poruka da porezna politika mora biti više u skladu s ustavnim zahtjevom za socijalnom državom?

– Kucate na otvorena vrata. Ustavni je sud poslao Vladi i Saboru vrlo jasnu i nedvosmislenu poruku: da su dužni poseban porez ukinuti odmah čim se stvore pretpostavke za to i da su u tom pitanju pod ustavnim nadzorom. Donošenje proračuna za 2010. nije bila ustavno relevantna činjenica. Možda samo na akademskoj razini.

• **Koliko je na Ustavnom sudu predmeta koji čekaju tri godine i dulje? Koji su važniji među njima? Kad će doći na red?**

– Na žalost, ima ih puno. No, stanje se posljednjih mjeseci popravlja jer smo uveli novu unutarnju organizaciju rada. U posljednjih šest mjeseci uspjeli smo smanjiti broj zaostataka sa 8,5 tisuća na 7,5 tisuća unatoč činjenici da se priljev novih predmeta stalno povećava.

• **Prof. Smerdel kaže kako – zato što se kandidati za Ustavni sud javljaju sami, umjesto da ih predloži neka od institucija vlasti – to izgleda kao javljanje za Big Brother ili Farmu.**

– Ta je ocjena rezultat dobrog poznavanja uloge ustavnog sudstva iz koje onda proizlaze i konkretni zahtjevi o načinu na koji se biraju ustavni suci. Točno je da dužnost ustavnog suca ne trpi pravila koja vrijede za popunu radnih mjesta putem javnog natječaja.

• **Možete li nam dati nekoliko primjera iz drugih država.**

– Postoje dva osnovna modela, a treći je njihov hibrid. Prvi je sustav imenovanja ustavnih sudaca. To je slučaj s Francuskom. Po tri člana Ustavnog vijeća izravno i po slobodnoj ocjeni imenuju predsjednik države te predsjednici obaju domova parlamenta. Drugi je izborni model, a izborno tijelo je parlament. Tako je u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Mađarskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Portugalu, Sloveniji, Rusiji, itd. U Crnoj Gori, Sloveniji i Rusiji kandidate za suce ustavnih sudova predlaže predsjednik države.

• **Kakav je onda onaj treći, hibridni model?**

– On je zapravo kombinacija imenovanja i izbora. Primjerice, u Austriji predsjednik države imenuje ustavne suce na temelju prijedloga federalne vlade i obaju domova parlamenta. U Bugarskoj 1/3 ustavnih sudaca imenuje parlament, a 1/3 predsjednik države, dok 1/3 biraju suci dvaju vrhovnih sudova zajedno. U Češkoj predsjednik države imenuje suce uz suglasnost Senata. U Italiji 1/3 ustavnih sudaca bira tijelo sastavljeno od članova izabranih iz tri najviša suda, 1/3 bira parlament na sjednici oba doma, a 1/3 sudaca imenuje predsjednik države. U Španjolskoj kralj imenuje ustavne suce koje predlažu oba doma parlamenta, Vlada i sudbeno vijeće, itd.

• **To znači da bi sada kandidate mogao predlagati predsjednik Josipović?**

– Ne ulazim u to koji bi model trebao odabrati ustavotvorac. Dovoljno je reći da je Hrvatski sabor primjereno mjesto za izbor ustavnih sudaca, ali sadašnji način njihova kandidiranja i izbora nije održiv, što pokazuju i primjeri koje sam navela.

• **Ustavni sud dugo je vremena bio nepopunjen jer kandidati nisu mogli prikupiti 77 glasova. To govori o neodgovornosti**

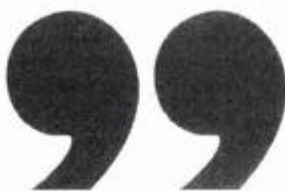
SVJETONAZOR NE UTJEČE NA ODLUKE SUDACA

• Većinu sudaca možemo smjestiti među one koji imaju konzervativni svjetonazor. Bi li trebalo pripaziti da u Ustavnom sudu bude i sudaca lijeve i liberalne orijentacije kako bi i taj dio društva imao svoj glas u Ustavnom sudu?

– Rekla bih da je to vaša ocjena i ne znam na čemu je zasnivate. Ustavni sud nikad nije donosio kvalitetnije odluke nego u posljednjih dvije godine, neovisno o svjetonazoru sudaca. No, pitanje je u svakom slučaju upućeno na pogrešnu adresu. To pitajte instituciju koja ih bira.

• **Sad je i velik broj mladih sudaca, s nedovoljnim životnim i relativno oskudnim pravnim iskustvom. Osjeća li se to u radu?**

– Ova vaša ocjena djelomice proturječi onoj o njihovoj konzervativnosti. No, istina je da su životno i pravno iskustvo legitimna pitanja kad je riječ o ustavnim sucima, ali oni danas moraju biti bezuvjetno spremni na neprekidno učenje, prihvaćanje novog prava i nove pravne kulture te otvoreni za međunarodnu suradnju, što zahtijeva poznavanje stranih jezika i mobilnost. Starija dob, kao i pravna iskustva stečena u prošlim vremenima, u tom svjetlu ne znače puno. Dapače.

Donošenje proračuna za 2010. nije bila ustavno relevantna činjenica. Možda samo na akademskoj razini

političke vlasti.

– Da, to je težak problem, jer neizbor ustavnih sudaca može dovesti i do ustavne krize. Ako stane rad Ustavnog suda, onda nema ni izbora, nema ni tijela za odlučivanje o razrješenju sudaca, nema "impeachmenta", itd. U tom smislu zabrinjava da je u 19,5 godina Ustavni sud djelovao u nepotpunom sastavu čak sedam godina.

• **Do kakvih je problema to dovelo u Ustavnom sudu?**

– Nemati formirana sva vijeća, rasporediti predmete "nepostojećih" sudaca na postojeće, donositi odluke većinom glasova svih sudaca, a njih zapravo nema – sve to jako utječe na djelotvoran rad Suda. Stvara se napeta atmosfera jer svi djelatnici "pucaju po šavovima" zbog prekomjerna posla koji se mora obaviti. Sve to upozorava na to da je odavno trebao biti uveden kolektivni mehanizam za nesmetan rad Suda i onda kad Sabor ne izabere nove suce na vrijeme.

• **O kojim mehanizmima govorite?**

– O onima koje preporučuje Vijeće Europe. U takvoj situaciji ustavni sudac kojem je prestao mandat trebao bi iznimno nastaviti obnašati dužnost do stupanja na dužnost novoizabranog suca. Takvo je rješenje poznato u Njemačkoj, Španjolskoj, Portugalu, Bugarskoj, a oduvijek ga primjenjuje i Europski sud u Strasbourgu u odnosu na svoje suce.

• **Nedavno ste govorili o tzv. klauzuli vječnosti, odnosno o tome da se u Ustav ne mogu ugrađivati odredbe koje bi bile protivne osnovnim demokratskim zasadama. Spominjali ste primjer BiH, čiji Ustav je "pao" na Europskom sudu. Bi li se nešto takvo moglo dogoditi i Hrvatskoj ako netko to pitanje pokrene u Strasbourgu?**

– Da, tu upućujem na presudu Sejdić i Finčić protiv BiH, u kojoj je Europski sud presudio da Ustav BiH vrši diskriminaciju jer pripadnicima drugih naroda – izvan kruga Hrvata, Bošnjaka i Srba – ne omogućuje sudjelovanje na izborima za Predsjedništvo i Dom naroda Parlamenta BiH. Poruka je jasna: ustav nijedne države članice Vijeća Europe ne smije sadržavati nedemokratska rješenja niti dovoditi do bilo kakvog oblika diskriminacije. Ustavni sud nije nadležan odlučivati o suglasnosti ustavnih amandmana s Ustavom, ali bi – kao što vidimo – Europski sud bio nadležan za ocjenu njihove suglasnosti s Konvencijom.

• **Ove ustavne promjene prilika su i da Ustavni sud dobije ovlast nadzirati rad i**

propuštanje organa vlasti. Naime, Ustavni sud takve ovlasti nema pa se onda događa da o takvim predmetima – poput postupanja policije, primjerice – odlučuje Europski sud.

– Da, nadležnosti Ustavnog suda moraju se uskladiti s onima Europskog suda u Strasbourgu, ali i Europskog suda pravde u Luxembourg. Riječ je o nacionalnom interesu da se sve povrede Konvencije, u budućnosti i Povelje o temeljnim pravima EU, rješavaju unutar nacionalnih granica naše zemlje. Danas puno slučajeva rješava Strasbourg samo zato što Ustavni sud za njih nije nadležan.

• **Što bi se u Ustavu moralo promijeniti da se taj problem riješi?**

– Potrebne izmjene su minimalne, ali silno važne. Trebalo bi preformulirati članak 128. alineju 4. Ustava i ostati na tome da Ustavni sud štiti ljudska prava. Naime, sada Ustavni sud može štiti ta prava samo ako postoji "papir", to jest konkretna pojedinačna odluka koja se osporava, ali ih ne može štiti kad je riječ o postupanju države bez "papira". Primjerice, kad se prema uhićeniku nečovječno postupa. Nitko ne može očekivati da se mučenje naloži pisanim rješenjem! A ako nema rješenja, nema ni nadležnosti Ustavnog suda iako se krše teško ljudska prava.

• **U posljednje vrijeme u Ustavnom sudu odluke se donose jednoglasno, a već mjesecima nitko nije napisao izdvojeno mišljenje. O čemu govori toliki stupanj jednoglasnosti?**

– Nekoliko mjeseci u kojima nijedan sudac nije napisao izdvojeno mišljenje nije dostatno za bilo kakvu generalizaciju. No, istina je da u posljednje vrijeme nastojimo razvijati dijalošku metodu, koja je važna za razvoj ustavnog sudstva.

• **Ustavni sud ima i tzv. B sjednice na kojima nema novinara, a često se na njima odlučuje o nekim važnim predmetima. O takvim odlukama javnost doznaje tek naknadno, a nikad ne doznamo što su o tome govorili suci. Često se komentira da se tako Ustavni sud zapravo zatvorio za javnost.**

– Sve su odluke Ustavnog suda javne, dostupne svima i podložne komentiranju. Kad već upućujete kritiku da ne sjedite na B sjednicama na kojima se raspravlja o ustavno manje značajnim predmetima, smijem li vas pitati zašto na javnim sjednicama često nema novinara ili sjedi samo jedan, a raspravlja se o važnim ustavnim pitanjima? Čak ni ta sjednica ne dobiva primjeren prostor u novinama.

O pobačaju

• **Prema nacrtu ustavnih promjena, ustavni suci morat će imati potporu dviju trećina Sabora. Je li u nas moguće postići takvu podršku?**

– Takvu većinu netko može dobiti samo ako je jedan kandidat za jedno mjesto ustavnog suca, samo tada izbor je praktički ostvariv. Ako bi ostao sadašnji model prema kojem Sabor bira jednog ustavnog suca među više kandidata, teško da bi ijedan mogao dobiti dvije trećine.

• **Već dva desetljeća na Ustavnom sudu čeka i pitanje abortusa. Zašto?**

– Zato što je jedinstven. Zato što pitanje pobačaja nije samo pravno nego i prvorazredno medicinsko, biološko, etičko, svjetonazorsko i vjersko pitanje, koje je vezano uz osobnost svakog čovjeka, ali i stupanj razvitka kolektivne svijesti nacije. Kod takvih složenih pitanja vrijeme igra veliku ulogu. Upravo zato kod donošenja odluke o takvim pitanjima vrijeme ne smije imati odlučujuću ulogu.